

Väpnat våld i skolan

– hur skolor kan agera om det händer



Skolverket

Beställningsuppgifter:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-post: skolverket@fritzes.se

Beställningsnr: 14:1398
ISBN: 978-91-7559-082-0

Illustrationer: Lova Gren

Grafisk formgivning: Typisk Form designbyrå
Upplaga: 20 000
Tryck: DanagårdsLITHO, juni 2014

En skrift om den akuta fasen av väpnat våld i skolan

Denna skrift handlar om väpnat våld i skolan. Den vänder sig till skolledningar, skolpersonal och säkerhetsansvariga i kommunerna.

Syftet med skriften är att ge stöd för att höja medvetenheten kring frågan om väpnat våld i skolan. Skriftens fokus är hur skolpersonal kan tänka och agera i en akut fas av väpnat våld.

Andra publikationer, från bland annat Skolverket, fokuserar på hur våld i skolan kan förebyggas eller på hur traumatiskt våld ska bearbetas i efterhand. När det gäller det förebyggande arbetet är det särskilt viktigt att skapa förtroendefulla relationer på skolorna och att motverka mobbning. Detta beskrivs utförligt i skriften ”Grövre våld i skolan – vad man vet och vad man göra”, Skolverket, 2009. Den här skriften är ett komplement till ”Grövre våld i skolan”.

Frågan om väpnat våld kan tas upp i samband med att andra säkerhetsfrågor i skolan behandlas, som exempelvis brand. Innehållet i den här skriften kan då utgöra utgångspunkt för diskussioner anpassade efter den enskilda skolans specifika förutsättningar. Skriften kan också fungera som ett underlag för skolledare som muntligen vill informera skolpersonal om olika strategier vid väpnat våld i skolan.

Utgivare av denna skrift är Skolverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Rikspolisstyrelsen samt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Skolverket





Några av de centrala slutsatserna i skriften är:

- Mental förberedelse om väpnat våld i skolan och insikter om olika handlingsalternativ kan bidra till att rädda människoliv.
- För att kunna agera snabbt behöver all skolpersonal, inte bara skolledning och lärare, vara mentalt förberedda för att agera vid väpnat våld i skolan. I ett akut läge måste man ofta agera direkt eftersom det antagligen inte finns tid att rådgöra med andra.
- Ring 112 och sträva efter att underlätta polisens arbete.
- Använd denna skrift när skolpersonalen utbildas kring säkerhetsfrågor.

Mental förberedelse

Om väpnat våld inträffar är det ett stöd att ha kunskap om möjliga handlingsalternativ eller åtgärder i förväg. Det handlar om att fatta snabba beslut i en oklar och farlig situation. Även med goda förkunskaper kan händelseförloppet sluta med katastrof, men kunskaper och mental förberedelse kan också bidra till att rädda människoliv. Inte minst kan mental förberedelse leda till minskad stress och göra det enklare att komma på relevanta handlingsstrategier.

När väpnat våld inträffar i skolan är det nödvändigt att agera direkt. Det finns i regel inte tid att rådgöra med någon annan om vad man bör göra. Därför är det viktigt att all personal, inte bara lärare och skolledning, är mentalt förberedd.

Förutsättningar och handlingsalternativ

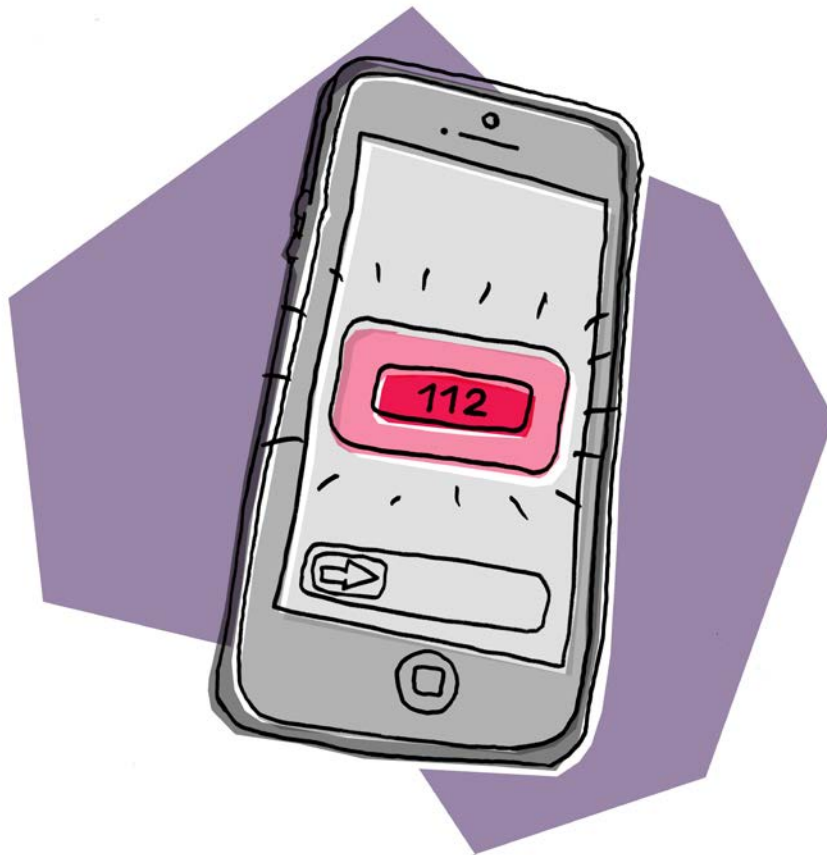
Varje situation är unik

Varje situation av väpnat våld i skolan är unik. Åtgärder som i en situation kan bidra till att skydda människor kanske inte alls fungerar i en annan. De förslag till åtgärder som vi förmedlar är sådana som ibland visat sig fungera, men det finns ingen åtgärd som fungerar i alla situationer.

Väpnat våld kan ske mycket snabbt och vara över snabbt. I sådana situationer är det inte säkert att någon hinner agera över huvudtaget.

Det finns ingen åtgärd som bidrar till skydd alla lägen. Varje fall av väpnat våld i skolan är unikt





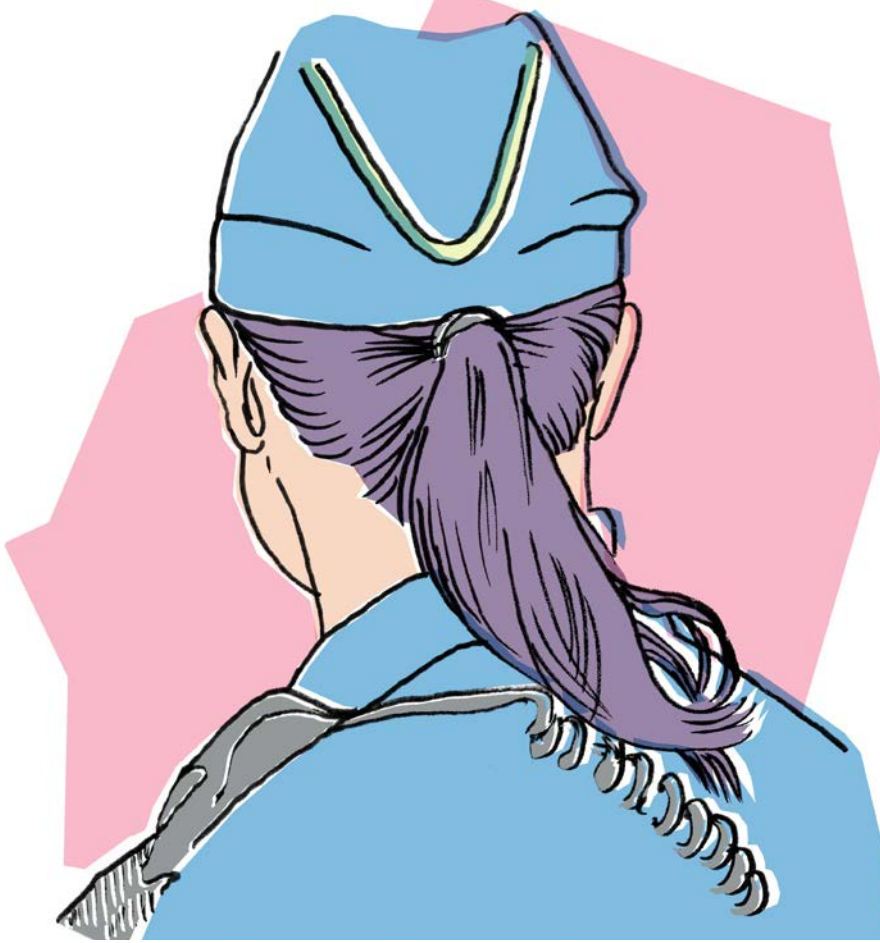
Ring 112 – vid väpnat våld och hot om väpnat våld

Vid väpnat våld i skolan, ring 112, för att larma. Ju tydligare och mer detaljerad information polisen kan få desto större är möjligheten att polisen kan genomföra en effektiv insats. Det handlar om signalement på gärningspersonen/personerna, vilken typ av vapen de använder, var i skolan våldet sker etc. Det gäller att ge utförlig information, men att inte vara spekulativ. SOS Alarm skickar hjälp medan samtalet pågår.

Även vid hot om väpnat våld i skolan är det viktigt att ringa 112. Det kan handla om hot som förmedlats skriftligt, på internet eller som framförts till någon elev eller någon anställd vid skolan. Ett första steg i samtalet med polisen är att bedöma allvaret i hotet.



Ring 112.



Polisens arbete underlättas om skolpersonal är medveten om hur polisen arbetar och genom att skolpersonalen följer polisens anvisningar.



Underlätta polisens insats

I de fall polisen hinner komma till platsen medan väpnat våld pågår kommer polisens agerande avgöras av vilken information man har och vilka polisiära resurser som finns tillgängliga. Det finns alltså ingen fastställd polisiär metod för väpnat våld i skolor.

Polisen kommer agera efter generella taktiska principer. Det kan till exempel innebära att avspärningar sker för att förhindra att få in fler personer i området, att underlätta och hjälpa till med utrymning eller att gå in i området eller skolan för att konfrontera en eller flera gärningspersoner.

Det är troligt att situationen kommer att vara kaotisk, även för ingripande poliser. Det kan också vara svårt för polisen att avgöra vem som är gärningsperson. Poliserna kan därför tvingas att agera på ett sätt som kan uppfattas som överdrivet. Det är viktigt att följa polisernas anvisningar vilket kan innebära att vård av skadade temporärt kan få stå tillbaka till dess att polisen fått kontroll över gärningspersonen.

När polisen kommer:

- Håll inget i händerna.
- Se till att dina händer hela tiden är synliga.

Inrymning

Inrymning innebär att elever och skolpersonal stänger in sig i klassrum eller andra skolsalar. Genom att låsa dörren och/eller barrikadera den blir det svårare för en gärningsperson att komma in. Det är också en fördel om det går att gömma sig, att vara tyst och om möjligt täcka för eventuella fönster.

Inrymning är ingen garanti för säkerhet, men bidrar ofta till att förhindra att människor kommer till skada. En avgörande faktor för hur inrymning fungerar är skollokalernas utformning. Eftersom varje skola har unika lokaler är det viktigt att ha funderat över den enskilda skolans utformning och hur en inrymning skulle kunna fungera på skolan.

Inrymning, som innebär att elever och skolpersonal tar skydd i klassrum eller andra skolsalar, kan bidra till att minska skada.

- Vid inrymning i klassrum eller annan lokal: Sök skydd efter golvet. Släck belysningen. Sätt mobiltelefonerna på ljudlöst. Titta inte ut genom fönster och dörrar.

Utrymning

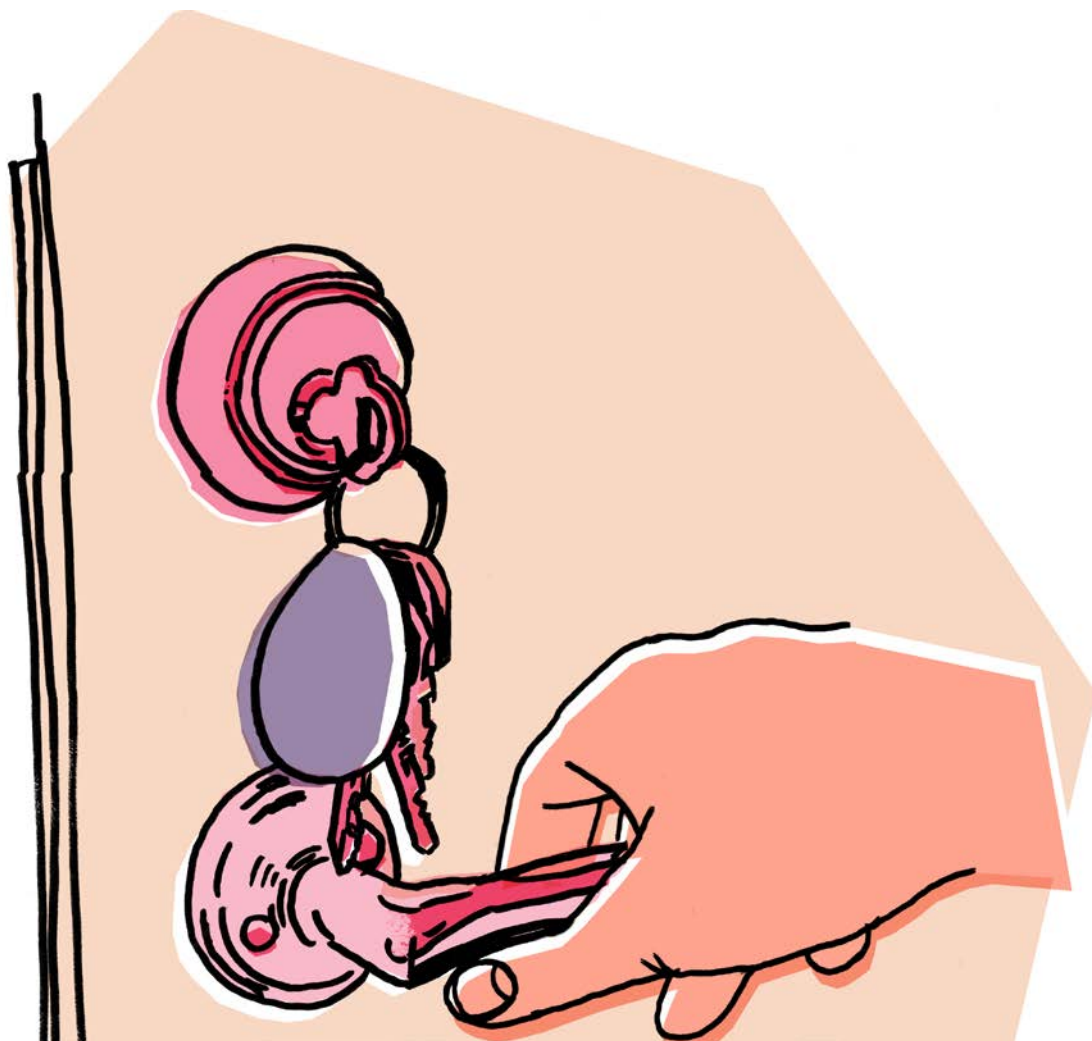
Utrymning innebär att elever och skolpersonal lämnar skolan för att söka skydd. Utrymning kan vara en lämplig metod när skolbyggnaden av någon anledning inte ger bästa skyddet, exempelvis på grund av hur lokalerna är utformade. Då kan det vara bättre att ta sig ut och söka skydd.

Utrymning bygger på bedömningen att gärningspersonen inte upptäcker de eleverna och den skolpersonal som flyr bort från skolan. Utrymning kan också vara den lämpligaste åtgärden om gärningspersonen använder sprängämnen.

Utrymning kan även vara den bästa metoden om elever och personal redan befinner sig på skolgården eller i trapphus på väg in i skolan. Om väpnat våld då sker inne i skolan kan det vara bättre att fly bort från skolområdet. För att underlätta krishantering efter den akuta fasen är det önskvärt med en gemensam återsamlingsplats. Denna måste bestämmas utifrån situationen.

Utrymning, som innebär att skolpersonal och elever lämnar skolan för att söka skydd, kan bidra till att minska skada.





testängning av ärningspersonen kan idra till att minska kada. Utestängning an exempelvis ske enom att låsa eller arrikadera ingångar.

Utestängning

Ytterligare en metod som kan användas under vissa omständigheter är att stänga ute gärningspersoner. När det väpnade våldet pågår på skolgården, då kan det vara effektivt att stänga dörrar till skolan, hålla elever och skolpersonal inomhus medan gärningspersonerna utestängs. I skolor med flera byggnader kan det också vara möjligt att inte bara låsa klassrum utan också försöka barrikadera ingångarna så att våldet inte sprider sig till fler skolbyggnader.

Förberedelser för att bättre kunna hantera en akut situation av väpnat våld

Vissa saker kan göras på skolan för att underlätta agerandet vid en akut situation av väpnat våld i skolan.

Om det finns olika byggnader, olika ingångar, flera våningsplan etc är det en fördel om dessa är tydligt utmärkta, exempelvis med olika bokstäver. Då blir det enklare att informera den egna personalen och eleverna om var våldet pågår. Det blir också enklare att ge information till polisen.

Det är bra att kartlägga om det finns möjlighet att låsa klassrum och skolsalar. Det kan i vissa situationer bidra till att skapa ett ökat skydd.

Många skolor har larmsystem. Dessa kan användas för att uppmana elever och skolpersonal att inta någon form av skyddsläge. Larmet kan bestå av en signal som hörs i skolan. Ibland finns olika signaler för olika ändamål, exempelvis ett för brand och ett annat för att inta skyddsläge. Numera har det emellertid blivit allt vanligare med larm som är kopplade till skolpersonalens och ibland även elevernas mobiltelefoner. Det är viktigt att all skolpersonal har kunskap om hur de larm skolan eventuellt har fungerar.

Strategierna inrymning, utrymning och utestängning kan tas upp i samband med att skolans övriga säkerhetsarbete behandlas. Då går det att ta hänsyn till den enskilda skolans specifika förutsättningar, som lokalernas utformning och elevsammansättningen. En möjlighet är att formulera möjliga scenarier och diskutera hur skolpersonal skulle agera i dessa olika situationer.

Vissa skolor har i dag skriftliga planer om hur man kan agera vid en krissituation. Frågor som gäller väpnat våld i skolan kan infogas i sådana planer.

Det är viktigt att all personal vid skolan har kännedom om skolans lokaler, möjligheten att låsa klassrum och eventuella larm.



Skolpersonal behöver kunskap om byggnadernas utformning, lås och eventuella larm.



Bakgrund

I flera länder har det förekommit allvarligt väpnat våld i skolan, däribland väpnat våld med skjutvapen i USA, Tyskland och Finland. Väpnat våld i skolan kan också handla om användning av sprängmedel, farliga kemikalier, våld med knivar med mera. Ibland används en kombination av olika vapen.

Vid de allra flesta skolor kommer det aldrig inträffa någon incident med väpnat våld, men eftersom väpnat våld kan leda till allvarliga konsekvenser i skolan finns skäl att ta frågan på allvar.

Erfarenheten från andra länder visar att det är omöjligt att förutsäga i vilka områden och i vilken typ av skolor som väpnat våld kommer att inträffa. Därför är det bra om de som arbetar i skolor har en mental förberedelse och insikter om olika möjliga handlingsalternativ.

Diskussionsfrågor

Dessa frågor kan användas av skolpersonal vid gruppdiskussioner.

- Diskutera skolans utformning. Hur är möjligheterna till inrymning, utrymning och utestängning? Finns larm som kan användas?
- Formulera några olika scenarier med väpnat våld i skolan och diskutera hur man skulle kunna agera vid olika händelseförlopp!
- Hur kan all personal vid skolan göras delaktiga i säkerhetstänkandet kring väpnat våld? Hur kan en mental förberedelse skapas hos alla?
- Hur kan samarbetet med polisen underlättas?



Referenslitteratur

- Att förebygga brott och problembeteenden i skolan*, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2012.
- Blosnich, J., & Bossarte, R, *Low-level violence in schools: Is there an association between school safety measures and peer victimization?*, Journal of School Health, 81(2), 107–113, 2011.
- Deadly lessons. Understanding lethal school violence*, Moore, M. H. mfl (red), National Academic Press, 2003.
- Fedders, B., Langberg, J., & Story, J, *School safety in North Carolina: Realities, recommendations and resources*, 2013.
- Grövre våld i skolan – vad man vet och vad man kan göra*, Skolverket, 2009.
- Grövre våld i skolan, Rapport*, Brottsförebyggande rådet, 2009:6.
- Jason P. Nance, *Fostering Safe Learning Environment*, Resilience and Learning, Volym 71, nr 1, 2013.
- Mirsky, L. (2011). Building safer, saner schools. *Educational Leadership*, 69 (1), 45–49.
- När det värsta händer – om krishantering i förskola och skola*, Myndigheten för skolutveckling, 2006.
- Safe School Initiative*, US-government, 2004.
- Studying rare events through qualitative case studies. Lessons from a study of rampage school shootings*, Harding, D. J., Fox, C Metha, J. D., Sociological methods and research, 31(2), 2012.
- The final report and finding of the Safe School Initiatives: Implications for the prevention of school attacks in the Unites States*, Vossekuil, B. Mfl, Secret Services och U.S department of Education, 2002.

Väpnat våld i skolan är ytterst ovanligt, men om det inträffar kan konsekvenserna bli allvarliga. Varje fall av väpnat våld är unikt. Åtgärder som i en situation kan bidra till att skydda människor kanske inte alls fungerar i en annan. Samtidigt finns strategier som ofta kan bidra till att minska skada. Den här skriften syftar till att stärka medvetenheten om dessa strategier. Det handlar bland annat om inrymning i skolsalar, utrymning, utestängning av gärningspersoner och om att larma polis samt underlätta polisens arbete.

Skolverket

www.skolverket.se